

ZARDUZI (verbatim from Tajik – ‘sewing with gold’) is an embroidery with «gold’ or «silver» threads. It originated on the base of *gulduzi*. Cloth can be different (dependently of the choice of item). Skullcaps (overall a headdress), dresses, jackets, wall cloths, wedding dresses of fiancé and fiancée, children clothes, a boy’s robe for *hatnasur*, things of life, meant to a fiancée’s house and as a gift, and many others are embroidered with «gold».

ЗЕБИ ГАРДАН (ниг.: Мухрарезӣ)

ЗИНСОЗӢ – аз чӯби чинор дар болои асп дар шакли курсича барои шахси савора зин сохта мешавад.

ЗИРА (ниг. Заргарӣ)

ЗУВОЛАГИРӢ – чараёни зарурӣ дар тайёр кардани хамир барои пухтани нон, ғизоҳои гуногун, хурокҳои хамирӣ. Баъди расидани хамир зувола (кулӯла) гирифта мешавад ва баъд шакли лозимиро меофаранд. Зуволагирӣ дар хама намуди хамириҳо: самбӯса, манту, угро ва ғайра зарур аст.

ЗУВОЛАГИРИ – обязательный процесс в приготовлении теста к варке или выпечке – лепешек (хлеба), хлебных изделий, печеных, мучных блюд. После как подойдет тесто, следует его округлить, а затем придают ему соответствующую форму. Зуволагире используется в приготовлении и самбӯса, манту, угро и др. блюд.

ZUVOLAGIRI is an obligatory process in preparing dough and boiling in baking breads, bread food, cookies, and dough dishes. After preparing dough, one should round it and then give a corresponding form to it. *Zuvolagiri* is also used in cooking *sambusa*, *mantu*, *ugro*, and other dishes.

ИДӢ – Дар фарҳанги мардуми тоҷик ба шакли суннате ривоч доштааст, ки дар арафаи таътили идонаи шогирдони

мадрасаҳо ва низ ба муносибати Қуръон ё асарҳои дигари муътабарро хатм намудани онҳо иҷро мешудааст. Голибан мударрисон ва гоҳе шогирдони соҳибтабъ пораҳои манзуми иборат аз байт, рубоӣ, дубайтӣ ва ғайраро дар айёми иду чашнҳои Наврӯз, Қурбон, Рамазон ва инчунин, дар моҳи Раҷаб ба сурати номаҳои иди менавиштанд. Номаҳои *идӣ* асосан дар мадрасаҳои Бухоро, Самарқанд, Хучанд, Истаравшану Ҳисор нигошта шуда, баъд дар доираҳои гуногуни мардум паҳн мегардиданд ва баъзан дар миёни табақаҳои хушзавқи мардуми косибу хунарманд ба вучуд меомаданд.

Дар Балҷувон (ҷануби шарқӣ) шакли дерини *идӣ* хифз шудааст, ки агар шогирде муваффақ гардад Қуръонро комилан дар арафаи Наврӯз хатм кунад, хонаводаи ӯ ба пазироии меҳмонони хос – устод ва ҳамдарсони фарзандашон омодагӣ медиданд. Аз рӯи суннати мазкур, рафиқони шарикдарс бо роҳнамоии устод, абёти зеринро бар рӯи тахтачаҳои махсус ё коғаз навишта, вақти омадан ба меҳмонии рафиқашон ва ворида хона шудан меҳонанд:

Иди Наврӯз асту оламҳо дигаргун мешавад

[Idi Navrōz astu ālamhā digargun meshavad],

Зинати рӯи замин аз нони гандум мешавад.

[Zinati rōi zamin az nāni gandum meshavad]

Эй падар, дар хондани Қуръон як ҳиммат намо,

[Ey padar, dar khāndani Qur'ān yak himmat namā]

З-он ки дар ҳар ҳарфи Қуръон сад чигар хун мешавад...

[Z-ān ki dar har harfi Qur'ān sad jigar khun meshavad...]

ИДИ – В таджикской народной культуре бытовала в форме традиции, которая исполнялась накануне праздничных каникул учащихся медресе/школ, а также в честь успешного усвоения им полного текста Корана или других авторитетных произведений. Чаще преподаватели – мударрисы, иногда одарённые ученики оформляли в качестве праздничных посланий – *иди* в честь наступления праздников Навруз, Курбон, Рамазон, Раджаб, поэтические фрагменты в форме двустий – *байт*, четверостижий – *рубои*

или *дубайти* и т.д. Послания *иди* традиционно создавались в медресе Бухары, Самарканда, Худжанда, Истаравшана, Гиссара и затем распространялись в различных народных кругах. Иногда праздничные послания – *иди* возникали среди одарённых словесным искусством мастеров-ремесленников.

В Бальджуване (юго-восток) сохранился старинный обычай, согласно которому, в случае совпадения успешного завершения юным учеником чтения полного текста Корана с наступлением Навруза, семья ученика готовилась к приему гостей – его учителя и товарищей. Ученики под руководством учителя писали на специальных дощечках или на бумаге стихотворные строки, посвященные Наврузу и усвоению Корана, громко декламируя их по пути в гости и при входе в дом:

Иди Наврӯз асту оламҳо дигаргун мешавад,

[Idi Navrōz astu ālamhā digargun meshavad]

Зинати рӯи замин аз нони гандум мешавад.

[Zinati rōi zamin az nāni gandum meshavad]

Эй падар, дар хондани Қуръон як ҳиммат намо,

[Eu padar, dar khāndani Qur'ān yak himmat namā]

З-он ки дар ҳар ҳарфи Қуръон сад чигар хун мешавад...

[Z-ān ki dar har harfi Qur'ān sad jiggar khun meshavad...].

IDI existed in the form of tradition in a Tajik folk culture, which was conducted in the eve of the celebrative holidays of students of madrasas/schools as well as in the honor of successful assimilation of complete text of Quran or other authoritative pieces. Teachers – *mudarrises* – and talented pupils often formed poetical extracts in the form of couplets – *bayt*, quatrains – *ruboi* or *dubayti* as celebrative messages – *idi*. The *idi* messages were traditionally created in the madrasas of Bukhara, Samarqand, Khujand, Istaravshan, and Hissar and then distributed in different folk circles. Sometimes celebrative messages – *idi* – arose among the masters-craftsmen gifted with wordy art.

In Boljuvan (south-east), an old custom has been preserved, according to which, in the case of the coincidence of successful

completion of reading a full text of Quran by a pupil, with coming Navruz, a pupil's family was going to receive guests – his teachers and friends. Under teacher's guiding, pupils wrote on the special boards or paper, declaiming them on the way to visit and enter home/

Idi Navruz astu olamho digargun meshavad,
Zinati rui zamin az noni gandum meshavad.
Ei padar, dar khondani Quran yak himmat namo,
Z-on ki dar har harfi Quran sad jigar khun meshavad...

КАМОНҒЎЛАК – навъи камоне, ки имрӯз марбут ба як навъи варзиш аст, вале таърихан шакли яроқро ичро мекард. Услуби хосаи сохтанро дорост.

КАМОНГУЛАК – вид стрелы, который сегодня связан с видом спорта, исторически же был видом оружия. Имеет собственную технологию изготовления.

KAMONGHULAK is a kind of arrow, which is connected with a sport and it was a kind of weapon historically. It has its own producing technology.

КАНДАКОРӢ, усули коркарди бадеии чӯб, санг, усту-хон, гач, гил ва ғайра мебошад, ки бо роҳи кандану бӯрида гирифтани ичро карда мешавад. Хунари кандакорӣ яке аз қадимтарин ва маъмултарин намуди санъати амалӣ аст. Таърихи хеле бузург дорад.

КАНДАКОРИ, художественный способ обработки дерева, камня, кости, гача, глины и др. Ремесло Кандакори является одним из древнейших видов и до сегодняшнего дня, востребованнейших видов прикладного искусства. Имеет богатую историю.

KANDAKORI is an artistic way to process wood, stone, bound, *gach*, clay etc. The craft *kandakori* is one of the most ancient and important kinds of applied arts. It has a rich history.

ҚАЛАМА / ҚАТЛАМА / ҚАТМОЛ / ТАХМОЛ – навъи маснуоти хамирӣ, нони равғании варақин, аз орди гандумӣ, бе хамиртуруш, тайёр карда ва дар равған пухта мешавад. Қаламаро дар иду туйҳо, ягон хурсандии оилавӣ дар ҳамаи ҷои Тоҷикистон мепазанд.

КАЛАМА / КАТЛАМА / КАТМОЛ / ТАХМОЛ – вид мучного изделия, маслянная слоенная лепешка, готовится из муки без дрожжей, жарится в масле. Калама готовят к какому-нибудь праздничному событию, свадьбе, семейному празднеству во всех уголках Таджикистана.

QALAMA / QATLAMA / QATMOL / TAHMOL is a kind of culinary, oil layered bread; it is cooked without yeast and fried in oil. *Qalama* is cooked for a celebrative event, wedding, and family celebration over the Tajikistan.

КАРБОСБОФӢ – ба навъи бофандаги дохил мешавад, хунари бадеии бофтани матоъи карбос. Дар Сугди қадим дар асрҳои VI – ибтидои асри VIII тараккиети карбосбофи ба авчи худ мерасад. Намунаҳои зиёди он дар Қалъаи Ҳисорак (асри VIII, имруза – ноҳияи Мастҷоҳи Кӯҳӣ), Қалъаи Муғ (асри VIII – имруза Шаҳристон), ҳамаги 150 намунаи ин матоъ ёфт шуд.

Аз ёфтагҳои намунаҳои Қалъаи Муғ 90 хелаш – пахтагин, 44-тоаш – абрешимин ва танҳо яктоаш пашмин аст.

Имруз ҳам карбосбофи дар байни аҳоли хунари зинда аст. Барои дастгоҳи даситбофи истифода бурда мешавад.

КАРБОСБОФИ относится к текстилю, художественное ремесло изготовления ткани карбос, берущее свое начало в древнем Согде, где достигло своего расцвета к VI – началу VIII веку. Образцы высокого качества найдены в Қалъаи Ҳисорак (VIII век, в нынешнем районе Мастҷоҳи Кӯҳӣ), Қалъаи Муғ (VIII век, в нынешнем Шаҳристоне). найдено около 150 образцов ткани.

Из тканей Қалъаи Муғ 90 видов из хлопка, так называе-

мого хлопчатобумажного, 44 – шелковой и 1 вид шерстяной ткани.

Ныне этот вид изготовления ткани карбос остается живучим среди населения. Для этого используется ручное ткацкое оборудование.

KARBOSBOFI belongs to textile, art craft of producing *karbos* cloth, which originated in the ancient Sughd, where it had reached its flourishing by the VI – the start of the VII centuries. The samples of high quality were found in Qal'ai Hisorak (VII century, in a today's Maschohi Kuhi), Qal'ai Mugh (VII century, in a today's Shahrستان), about 150 samples were found.

There were 90 cotton kinds, 44 silk kinds, and 1 wool Qal'ai Mugh cloths.

КАРНАЙ / КАРНАЙНАВОЗИ / КАРНАСОЗИ. Карнай – сози мусикии нафасии қадимаи мисин. Аз қадимулайём шакли худро дигар накардааст. Шаклаш дарозрӯя буда, танай дарози охираш ба зангӯлаи калон монандӣ дорад ва аз қисмати мобайн ҷудо мешавад. Аз ду қисм сохта мешавад, дар вақти истифода ин ду қисм ба якдигар часпонда мешаванд. Карнай садои хеле баланди хоса дорад. Дар иду тую маърақҳои ҳам хонаводаги ва ҳам расмии давлати дар ҷои қушодаи беруна истифода бурда мешавад. Дар замони ҳозира дар аввали маърақа истифода бурда шуда, қушодашавии онро хабар медиҳад.

КАРНАЙ / КАРНАЙНАВОЗИ / КАРНАСОЗИ. Карнай – древний медный духовой музыкальный инструмент. С древности сохраняет свою форму: длинный, строится в двух частях, обретает готовый вид путем скрепления этих частей. Карнай имеет громкий звук, используется в празднествах на открытом пространстве. В настоящее время всегда используется в начале мероприятия, выполняя функцию извещения об открытии или начале праздника.

KARNAI is an ancient bronze wind musical instrument. Since the antiquity, it has been preserving its form: it is long, consists of two parts, and gets a ready look by sticking these parts. *Karnai* sounds loudly and is used in celebrations in open space. At the present time, it is always used at the start of event, implementing the function of the announcement of celebration opening or starting.

КАСАБА (ниг. Заргарӣ)

КАФАСИ (ниг. Заргарӣ)

КАШИДАДЎЗӢ / **НАҚШДЎЗӢ** – навъи хунари нақшдӯзист, ки ба сатҳи баланди касбии мустақил табдил ёфтааст. Чараён чунин қарор меёбад: қаламкаш дар матоъ нақш мекашад (бо қалам), ин кашида аз ҷониби хунарманд-кашидадӯз дӯхта, оро дода мешавад.

КАШИДАДЎЗӢ / **НАҚШДЎЗӢ** – вид вышивального ремесла, дошедшего до уровня самостоятельной профессии художника. Процесс следующий: рисовальщик чертит карандашом на ткани, ремесленник-вышивальщик по нарисованному рисунку делает соответствующую вышивку.

KASHIDADUZI / **NAQSHDUZI** is a kind of embroidering craft, which has achieved the level of self-dependent profession of artist. The process is the following: an artist draws with a pencil on the cloth and craftsman-embroider makes according embroidery on the picture drawn.

КАТМОЛ. (ниг.: КАЛАМА)

КАФШДУЗӢ. Устои кафшдӯз, истиқоматкунандаи вилояти Хатлон, ноҳияи Абдурахмони Ҷомӣ, кӯчаи Сомониён, соли таваллудаш 1967, миллаташ тоҷик, маълумоташ миёна, тел: 917-45-90-88

Саъдиев Мухаммадҷон аз айёми ҷавонӣ бо касби кафшдӯзӣ майлу рағбати беандоза дошта, то имрӯз кӯшиш мекунад, ки ўро бо ин касби муносиб дар гўшаву канори мамлакат шиносанд.

Асосан барои Саъдиев Мухаммадҷон касби кафшдӯзӣ меросӣ буда, ў ин касби авлодиро аз бобояш омўхтааст, ки тули зиёда аз 30 сол мешавад бо ин касб ба мардум хизмат мерасонад.

Тибқи иттилои устои кафшдӯз Саъдиев Мухаммадҷон таърихи пайдоиши кафшдӯзӣ аз давраҳои қадим оғоз гардида, то ин давра аз байн нарафтааст. Масалан, дар замони қадим кафшдӯзӣ (чорукдӯзӣ) барои мардум хеле зарур буд. Асосан, дўхтани ин ё он кафш, яъне пойафзол аз пўсти ҳайвони калони шохдор мебошад. Яъне пўстро бо андозаи пой бо намаки ошӣ мепазониданд, сипас баъди пўшидан боз дар намак мехобониданд.

Бояд тазаққур дод, ки баъд аз кафшдӯзию мукидӯзӣ ва ё чорукдӯзӣ аҷдодони мо дар давраҳои шўравӣ ва замони истиқлолият тавассути заводу фабрикаҳо ба кафш монанд пойафзолҳои мардонаву занонаро аз ҳар гуна ашёи хом, ба мисли чармҳои гуногунсифат, дермантин резин ё ин ки аз матои якранги ба чарм монанд ва ғайраҳо истеҳсол карда, ба мардум пешкаш намуданд.

Дўкони усто Саъдиев Мухаммадҷон дар кўчаи Ленини маркази ноҳия ҷойгир буда, айни ҳол ҳамчун соҳибкори инфиродӣ аз ҳисоби даромадҳои бадастомадааш ба мақомоти ноҳия андоз месупорад.

Кафшҳои аруси, мукидузи, чорукдузи, калуш.

Ўлдошев Пирумшо – устои кафшдӯз, истиқоматкунандаи вилояти Хатлон, ноҳияи Абдурахмони Ҷомӣ, кўчаи Болшевики ҷамоати шаҳраки Куйбишев, соли таваллудаш 1955, миллаташ тоҷик, маълумоташ миёна, тел: 93-565-92-53

КЕШБОҒИ (ниг. Турбоғи)

ҚОЛИНБОҒИ. Қолин, маснуоти бофандагии бадеист, ки одатан нақшу нигори гуногунранг дорад. Онро бештар

барои гарм кардан, оро додан ва фурӯ нишондани садо ба фарши хона меандозанд ё ба девор меовезанд. Қолинро якқабата ва бисёрқабата, патдор ва бепат мебофанд. Қолин аслан патдор мешавад. Аз сабаби он ки баъзе гилемҳо патдор мешаванд, онҳоро ҳам қолин мегӯянд.

Қолин матои бисёрқабатаест, ки ба торҳои асос дастаҳои алоҳидаи ришта ба якдигар зич (гиреҳҳои патдор) баста шудаанд; нӯги ришта (дастаҳо)-ро аз тарафи рости қолин як хел карда мебуранд, ки дар натиҷа пати зичи махмалин ҳосил мешавад ва асосу пудро мепӯшонад. Баландии пут аз 3 мм то 18 мм мешавад. Пат қолинро ғафс намуда, онро бадошт ва мулоим мекунад. Қолин вобаста ба сифат (тарзи бофтан, дӯхтан, гулдорӣ), масолеҳ (пашмӣ, патдор, пататин), рангу бор, андоза ва нақшу нигори он ба хелҳои гуногун ҷудо шуда, қимати он ҳам аз рӯи ҳамин хусусиятҳо муайян карда мешавад.

Қолинҳоро, инчунин, бо назардошти паташон мебофанд, ки онҳо қолинҳои паташон нобурида (ҳалқагӣ)-и муштарақ, паташон бурида ва нобурида мешаванд.

КОЛИНБОФИ. Ковёр, изделие ткацкого художественного ремесла, отличающийся своей красочностью. Функция ковра в большей степени сводится к красивому утеплению пола, звукоизолированию стены и полов. Ковры ткуются по-разному, одно-, двухслойными, с ворсом и без него. Но даже при однослойности технология ковра такова, что внутри и он многослоен. Высота ворса от 3 мм до 18 мм. Ворс, смягчая ковёр, показывает в определенной мере его качество. Ковры различаются по качеству (технология ткачества, краски, шитья), составу нитей (шерсти, хлопчатобумажных, ворса), оформлению, размеру и конкретным рисункам. Его стоимость также зависит от вышеперечисленных особенностей.

Ковры ткуются также с учетом ворса, бывают нестриженные (кольцевые) двойные, стриженные и нестриженные.

Ковёр без ворса в различных регионах называют по-

разному: гилем, палос или гилеми кокма (*gilemi qoqma*) и др. Они сотканы односторонне.

Колинбофи (*qolinbofi*) осуществляется вручную и машинной. Для ручной работы также существует свое оборудование.

Колинбофи имеет древнюю историю. Наибольшего расцвета колинбофи достигло в XV – XVII вв.

В Таджикистане очень в ходу ковры, сотканные вручную. Это художественное ремесло, и принадлежит народным умельцам.

В настоящее время колинбофи вручную наиболее популярно на севере страны. Однако, обучение этому ремеслу поставлено в хорошее русло во многих концах Таджикистана.

QOLINBOFI. Carpet is the item of weaving artistic craft that is remarkable for its colorfulness. The function of carpet, to a large extent, adds up to a beautiful floor-warming and soundproofing. Carpets are woven differently – one-layered, two-layered, with pile, and without pile. However, even at the one-layering, weaving technology is so that it is many-layered inside. The pile height is from 3 to 18 mm. Softening a carpet, pile shows, to a certain extent, its quality. Carpets differ in quality (technology of weaving, dyeing, and sewing), the sort of threads (wool, cotton, and pile), design, size, and concrete drawings. Its cost also depends on the specialties listed above.

Carpets are also woven taking into account pile, there are uncut (ringed), double, cut and uncut carpets.

In different regions, the carpet without pile is called differently: *gilem*, *palos*, *gilemi qoqma* etc. They are woven in one side.

Qolinbofi is made by hands or machine. *Qolinbofi* reached the most flourishing in the XV – XVII centuries.

In Tajikistan, the carpets woven by hands are in demand. This is artistic craft and belongs to folk masters.

At the present time, *qolinbofi* made by hands is more popular in the north of country. However, training for the craft has been good directed in many places of Tajikistan.

КОРДСОЗӢ. Усто Нормаҳмадов Соҳиб аз айёми хурд-соли қасби кордсозиро аз падараш усто Нормаҳмадов Ҳочи Султони кордсоз омӯхтааст. Асосан ҳунари кордсозӣ дар ин қабила авлодӣ буда, то имрӯз мактаби кордсозии бобокало-ни ин аҷдод усто Холмуҳаммад шухрати худро гум накар-дааст.

Кордҳои сохтаи усто Соҳиби Хучандӣ аз ҷиҳати обутоби метал, суфтагии метал, нақши гулбанд, сарбанд, нақши гули рӯи теғи корд аз дигар кордсозони имрӯза фарқи калон до-рад. Масалан, дар сохтани корд ё шамшер ӯ кӯшиш меку-над, ки баъди анҷоми кор мазмуну мундариҷаи худро дошта бошад.

Бояд гуфт, ки дар сохтани корд аз рӯи таҷрибаи кордсо-зон аксар аз намудҳои метали пӯлодӣ, сӯян, ё ресори мошин истифода мекунанд. Инчунин дастаи кордро бештар аз устухони ҳайвонҳои калон, шохи бузи кӯҳӣ сайду оҳу нах-чирҳои кӯҳӣ, гавазнҳо, шохи гов ва дигар намуди чӯбҳои дарахтони заранг, арча, зардолу, чормағз ва ғайра оро дода баъдан корд ё шамшерро омода месозанд.

Усто Соҳиб барои кордҳои тайёркардааш ба андозаи онҳо мувофиқ ба талаботи кордҳо ғилофи кордро ҳам аз маводи чармӣ, аз чумла аз пӯсти гов, буз, гӯсфанд омода мекунад.

Усто Соҳиби Хучандӣ дар давоми фаъолияташ дар намо-ишгоҳҳои ҳунарҳои мардумӣ ё дар дигар чорабиниҳо ишти-рок намуда, бо ифтихорномаи раиси вилояти Суғд сазовор гардидааст.

Тарзи тайёр намудани ин кордҳо бо дастгоҳи махсуси кордсозӣ сохта мешавад.

Айни ҳол усто Соҳиби Хучандӣ барои дар оянда боз ҳам машхур гардонидани қасби кордсозӣ ва зиёд намудани сафи шогирдони ин навъи ҳунар дар мактаби санъати бачагонаи шаҳри Хучанд ба ҳайси роҳбари гурӯҳи кордсозӣ ба шогир-дон сабақ меомӯзад.

Шогирдонаш писари калониаш Нормаҳмадов Собит, Хушбахт ва Муҳаммадиев Амирҷон мебошанд, ки ҳамеша ҳамроҳи усто Соҳиб фаъолият мекунанд.

Беҳтарин дастранчи ҳунарманд ин кордҳои аз метали пӯлодӣ, оҳанҳои ресори мошин бо шохи нахчир, бузи кӯҳӣ, чӯби заранг, зардолу, шохи гов ва шамшерҳои алмосӣ мебошанд.

КОРДСОЗИ – ремесло изготовления ножей. Усто Соҳиб Нормаҳмадов с детства освоил это ремесло у своего отца усто Ҳочи Султон Нормаҳмадов. Семейная школа кордсози берёт свое начало у его прадеда усто Холмуҳаммада.

Ножи, изготавливаемые усто Соҳиби Хучандӣ хорошо обработаны с точки зрения металла, отличаются своим высоким художественным оформлением (гулбанд, сарбанд, нақши гули рӯи теғи корд)

Он изготавливает ножи, сабли во многих разновидностях и богатстве. В качестве сырья он использует металл. Для ручки ножей и сабель – кости различных зверей, рога горной козы, оленя, горного нахчира, лося, а также дерево абрикосовое, ореховое, можжевельника, клена.

Для своих ножей и сабель усто Соҳиб изготавливает и ножну по форме. Здесь использует кожное сырьё, в частности коровью, козью, баранью шкуру.

Ножи изготавливаются специальным оборудыванием.

Усто Соҳиб Худжандӣ воспитывает новое поколение своего ремесла не только в своей семье, но и в детской художественной школе города Худжанда.

Его учениками являются старший сын Собит, а также Хушбахт и Амирджон Мухаммадиевы.

KORDSOZI is a craft of producing knives. From his childhood, usto Sohib Normahmadov became familiar with the craft from his father, usto Boghi Sul-ton Normahmadov. A family school *kordosi* originates at his great-grandfather, usto Kholmuhammad.

The knives produced by usto Sohibi Khujandi are good processed concerning metal and differ in their artistic decoration (*gulband, sarband, and naqshi rui teghi kord*).

He produces various and rich knives and sables. He uses

metal as a raw. For the handles of knives and sabres, he uses the bounds of different animals, the horns of mountain goat, deer, and elk as well as the wood of apricot, nut, juniper, and maple.

Usto Sohib also produces scabbards on the forms of his knives. Here, he uses a skin raw, particularly, cow, goat, and sheep skins. Knives are made with special equipment.

Ustod Sohib Khujandi trains a new generation of his craft not only in his family but also in children art school of Khujand.

His pupils are elder son Sobit as well as Khushbakht and Amirjohn Muhammadiyevs.

КОТУРМА (ниг.: Калама)

КУЛОЛГАРӢ – ҳунарест, ки аз лои махсус зарфҳову лавозимоти дигар месозанд. Ин соҳаи ҳунармандӣ дар байни тоҷикон аз давраҳои қадим маъруфу маъмул аст. Натиҷаи кофтуковҳои археологӣ аз он шаҳодат медиҳанд.

Аз ҳоки махсус тайёр кардани зарфро одамон ҳанӯз аз ибтидои давраи неолит (ҳазораи 5 то милод) омӯхта буданд. Барои пахншавии кулолгарӣ мавҷуд будани ҳоки мувофиқ мусоидат намуд. Кулолӣ – гили кулолӣ аз давраҳои қадим маҳсулоти аз ҳама наздик ва аз ҳама дастрас ба шумор мерафт. Дар асрҳои қадим баъд аз гулханҳои калоне, ки онҳо истифода мебарданд, дарёфтанд, ки гили дар он ҷои гулхан афрӯхта ва алов сӯхташуда нисбатан саҳт ва боқувват мешавад. Аз ҳамон замонҳо сар карда одамон ба сохтани чизу чораҳои гилин сар карданд ва он чизҳоеро, ки месохтанд дар оташҳои калон мепухтанд. Оҳиста-оҳиста онҳо ба сохтани ашёҳои рӯзгоре, ки ба онҳо лозим буд, гузаштанд: косаю табак, деғу кӯзаҳо ва дигар олотҳои рӯзгор ва бозичаҳоро тадриҷан дар тафдонҳои махсус мепухтанд.

Бо пайдо шудани маҳсулоти дигар, ба монанди оҳан, шиша, тилло, нуқра, мис ва кашф шудани гили сафед – чинӣ (фарфор) гили кулолӣ қиммати ҳудро гум накард.

Дар ибтидо кулолгарӣ пешаи занон буда, пас аз ихтирои чархи кулолӣ мардҳо ҳам ба кулолгарӣ машғул шуданд.

КУЛОЛГАРӢ – гончарное ремесло, художественное ремесло изготовления различной посуды, других изделий из специальной глины. Это ремесло известно таджикам с древности. Об этом свидетельствуют множества археологических находок.

Это ремесло берёт свое начало с эпохи неолита (V тысячелетие до н.э.). Его развитию способствовало наличие соответствующей глины. Гончарная глина – наиболее доступное для ремесленников сырьё. Было обнаружено людьми, что после больших костров, глина становилась крепче, устойчивее. Сперва использовали глину, где разжигались какие либо костры. Постепенно готовили её специально, а изготовленные изделия специально сжигали в печах. Это ремесло постепенно полностью перешло на службу быта, домашнего хозяйства. А для обжигания создались специальные печи.

Даже впоследствии, после приобретения и широкого потребления других видов сырья – железа, стекла, золота, серебра, меди и изобретения белой глины – фарфора, гончарная глина не потеряла своей значимости.

Поначалу гончарным ремеслом занимались только женщины. После изобретения гончарного колеса мужчины также стали заниматься им.

KULOLGARI is pottery, an artistic craft of producing different plates and dishes, other items from special clay. This craft is known to Tajiks from antiquity. Many archeological finds are evidence of that.

The craft originated in the Neolith epoch (V thousand years B.C.). The availability of special clay contributed to the development of it. A pottery clay is a more accessible raw for craftsmen. People noted that clay became more stable and solid after large fires had burnt. Gradually, they prepared it especially and ready item are burnt in the ovens. The craft gradually became to serve in domestic life. Special ovens were produced for burning. A pottery clay did not lose its significance even

after using other kinds of raw – iron, glass, gold, silver, bronze and inventing white clay – porcelain.

Only women were initially engaged in a pottery craft. After inventing a pottery wheel, men were engaged in it too.

КУЛФИ ГИРЕБОН (ниг. Заргарӣ)

КУЛЧАПАЗӢ (ниг. **Нонпазӣ**) – як шакли ҳунари нонпази мебошад. Кулча (нон) бо андозаҳои гуногун бо ширу рағани растани (ё маска, рағани зард) тайёр карда мешавад. Услуби тайёр кардани хаамири махсусро дорад. Оро додани кулча ҳам ҳар хел аст. Кулча одатан ба муносибати тую маъракаҳо пухта мешавад. Ягон маъракаи тоҷикон ба кулча намегузарад. Дар баъзе маросимҳо дар баробари кулча калама ҳам пухта мешавад. Дар чараёни туй бошад «кулчапазӣ» – як маросими махсус аст. Занони тарафи арус то 80 дона кулча пухта, ба хонаи домод мефиристанд, то домод бо дӯстон ва ҷӯраҳояш таомул кунад.

КУЛЧАПАЗИ – один из видов ремесла нонпази – испекания лепешек. Кулча печется в различных формах-размерах и с различным оформлением. Обязательными составными наряду с мукой, являются молоко и масло растительное (или топленое, сливочное). Имеет собственную технологию приготовления теста. Кулча обычно печётся к какому-нибудь празднеству, семейному торжеству, официальным событиям. Ни одно семейное мероприятие таджиков не обходится без кульки. Некоторые традиции требуют испекания кульки наряду с каламой. В свадебной церемонии существует устойчивый обычай, сторона невесты посылает жениху около 80 кульки для него и его друзей.

KULCHAPAZI is one of kinds of craft *nonpazi* – bread baking. *Kulcha* is baked in different forms-sizes and with different decoration. Equally with flour, milk and vegetable oil (or butter, melted butter) are obligatory ingredients. It has its own technology of cooking. *Kulcha* is usually baked to a

celebration, family party, and official events. No one family event of Tajiks is conducted without *kulcha*. Some traditions require *kulcha* baked equally with *kalama*. In wedding ceremony, there is a stable custom when the party of fiancée sends her fiancé about 80 *kulchas* to him and his friends.

КУНДАЛ 1) яке аз усулҳои санъати наққошӣ. Намунаҳои кундал дар лавҳаҳои кошиқорӣ биноҳои асри 14 ба назар мерасад. Кундал ҳамчун усули наққошӣ аввалин бор асри 15 маълум гардида, асрҳои 15-16 ба пояи баланди инкишоф расидааст. Асоси ин навъи наққоширо тасвири наботи ташкил медиҳанд. Масалан, дар деворҳои Оксарой (Шахрисабз, аввали асри 15) зиёда аз 70 навъи гулу гулбаргҳо нақш ёфтааст.

Инчунин ёдгориҳои меъмории Самарқанд ва Бухоро бо ин навъи нақш оро дода шудаанд. Усули наққошии барҷаста дар лавҳи кундал-қорӣ Мақбараи Мухаммади Башоро во-мехӯрад, ки хоси амали ҳунармандони тоҷик мебошад. Заминаи кундал асосан кабуд ё осмонӣ, баъзан зарандуд мешавад. Тарзи наққошӣ ба услуби кундал чунин аст: ба тахта ё девори суфта ширеш молида, ба болояш матоъ мекашанд ва аз рӯи он боз як қабат ширеш мемоланд. Баъди хушк шудан ба рӯяш ба воситаи гарда нақш мепартоянд. Пас ғач ва ширешро дар об меҷӯшонанд ва ин ғачобаро бо мӯқалами маҳсул болои нақши гарда эҳтиёткорона мемоланд. Ҳамин ки тарҳи аввалин ғачоба хушк шуд, ба рӯи он дубора ғачоба медавонанд ва дар натиҷа нақшҳои барҷаста ҳосил мегарданд.

Рӯи он бо елим ва рӯи елимоб ба равшани зингарӣ андуда мешавад. Пас аз хушконидаи он ба рӯяш зарварақ меҷаспонанд. Ба рӯи зарварақ бори дигар елим мемоланд ва баъд бо рангҳои кабуду осмонӣ ранг карда рӯяшро равшани зингарӣ медавонанд. Лавҳаҳои шифти биноро аввал дар замин тайёр карда, баъд васл мекунанд ва онро тахтакундал меноманд. Ба ҷои зарварақ зарҳалро ба қор бурдан мумкин аст. Масҷидҳои Зарбед (Қонибодом) ва Далёни Боло (Истаравшан) бо ин усул оро дода шудаанд. Кундал чун навъи

санъати наққошӣ то замони мо омада расидааст. Наққошони машҳури тоҷик М.Олимов, М.Солиев, Ғ.Мансуров, Ю.Рауфов ва дигарон ин санъатро хуб медонистанд. Намояҳое, ки бо услуби кундал оро дода шудаанд, дар музею намоишгоҳи ҷумҳурии гузошта шудаанд;

2) кундал номи як навъ матоъ аст, ки дар гузашта истеҳсол мекарданд ва аз он хилъатҳои мардонаву занона, калтача (воскат) ва ғайра медӯхтанд. Баъзе навъҳои пойафзол низ бо ин матоъ оро меёфтанд. Гулдӯзони моҳири халқӣ низ бо нақши кундал хилъат, фўта, тоқӣ ва ғайраро оро медоданд. Ориши кундал ҳоло дар намоясозӣ ба кор меравад.

Кундал – порчаи зарбофти аъло.

КУНДАЛ – 1) один из видов орнаментального искусства. Кундал как орнамент впервые обнаружен в XV веке. Сразу же, в XV-XVI вв. достигает высокого расцвета. Например, стены Аксарая (Шахрисабз, ныне в Узбекистане) имеет места более 70-ти видов цветов и листвы. Кундалем украшены многие достопримечательности Самарканда и Бухары. Одним из ярких примеров кундального оформления является мавзолей Мухаммада Башоро (Пенджикент). Основа кундаля обычно бывает сине-голубого или позолоченного цвета. Технология кундаля: намазывают клеем доску, поверх натягивается ткань и опять намазывается клеем. После высыхания клея на него посредством шаблона делают орнамент. Затем, кипятят гач (алебастр) и клей в воде и эту жидкость кисточкой наносят на орнамент. Как только первое нанесение высыхает, наносят второй слой. В результате достигается красивейшие орнаментальные полотна. Поверх этого намазывается специальный клей – елим, а поверх елима – масло зингари. Когда всё это высыхает по верху накладывает золоченный лист. Поверх этого листа опять промазывается елимом и раскрашивается сине-голубым цветом, что опять смазывается маслом зингари. Для зданий кундал изготавливается сперва внизу на полу на доске, а потом наклеивается на стене. Эту доску называют *тахтакундал*.

Техникой кундал оформлены в наше время множества зданий – мечети Зарбед (Канибадам) и Далёни Боло (Истаравшан). Кундал как орнаментальное искусство очень востребовано нашим временем. Современными прославленными художниками этого стиля являются М.Олимов, М.Солиев, Ф.Мансуров, Ю.Рауфов и др.

2) кундал – название ткани, которая изготавливалась в прежние времена для халатов женских и мужских и даже обувь.

KUNDAL is one of kinds of ornamental art. *Kundal* as ornament was found for the first time in the XV century. At once, it reaches a high flourishing. For example: the walls of Aksarai (Shahrisabz is in Uzbekistan now) have the places with about 70 kinds of flowers and leaflets. Many sights of Samarqand and Bukhara are decorated with *kundal*. The mausoleum of Muhammad Bashoro (Penjikent) is one of striking examples of *kundal* decoration. Usually, the base of *kundal* is in a blue-light blue or golden color. The technology of *kundal* is the following: a board is dabbed with glue, cloth is tightened on the board, and it is tightened with glue again. After glue's drying, ornament is put with template on it. Then, *gach* (alabaster) and glue are boiled in water, and this liquid is put with a brush on the ornament. While the first layer dries, the second layer is put on. As a result, the most beautiful ornamental canvases appear. Special glue – *elim* – is put on the surface of it, and oil *zingari* – on glue *elim*. When all of that dries, a golden leaflet is put on. The surface of the leaflet is again tightened with *elim* and dyed with blue-light blue color, what is again tightened with oil *zingari*. For buildings, *kundal* is produced initially on the floor, on the board and then is glued on the wall. These boards are called *takhtakundal*. At the present time, many buildings – mosques Zарbed (Kanibadam) and Dalyoni Bolo (Istaravshan) – have been decorated with the technique *kundal*. *Kundal* as an ornamental art is in a large demand nowadays. Modern famous artists of the style are M. Olimov, M. Soliyev, Mansurov, and Y. Yusofov.

Kundal is a name of tissue that was produced in the past for women's and men's robes and shoes.

КЎРПАДЎЗИ – хунарест, ки кўрпа ва кўрпача, ашёи рӯзгор барои хоб кардану ништастан, медузад. Кўрпа ҳамчун болопӯши хобӣ ва кўрпача – ба ҳайси ҷойгоҳи нишаст истифода бурда мешавад. Тафовути кўрпача аз кўрпа танҳо дар андозаву таъинот мебошад. Кўрпача асосан барои ништастан, баъзан барои хоб низ истифода мешавад. Кўрпача ба марому мақом, тарз ва усули ҳаёти тоҷикон саҳт марбут аст.

Кўрпачаро дар тамоми ҷаҳонҳои сол метавон истифода бурд. Ин унсуре санъати дастии мардумӣ, ба ҳаёт ва ҷаҳолияти халқ, муносибат ва наздик будан бо табиати атрофро ифода менамояд. Муҳаббат ба замин ва заминдорӣ дар тарзи ҳаёти мардуми тоҷик инъикос ёфтааст. Яке аз нишонаҳои он дар кўрпачаи хонадони тоҷик зуҳур мегардад.

Абраи кўрпаро одатан аз матоъҳои ҳархела, ба монанди сатину маҳмал, атласу шохӣ ва ғайра, астарашро бошад, аз ҷиҳт ба андозаи муҳталиф медӯзанд ва ба он мувофиқи табиъи пахта андохта, лаганда мекунад. Барои ороиш ба гирди кўрпа аз ҳар гуна матоъ, хусусан сатини сиёҳ мағзӣ медӯзанд.

Кўрпаву кўрпачадӯзи, навъи санъати дастии мардумист. Маросими кўрпаву кўрпачадӯзӣ – анъанаи пеш аз тӯи арӯсӣ низ маҳсуб меёбад. Дар ин маврид онро ба таври ҳашар ташкил мекарданд. Соҳиби маърака одатан дар арафаи тӯи чанде аз занон – ҳешовандону ҳамсояхоро ба кўрпадӯзӣ даъват мекунад. Кўрпадӯзӣ баъди итмоми қор ба зиёфат анҷом меёбад.

Кўрпаву кўрпачадӯзӣ дар рӯзгор ҳам доимо ба таври муътадил сурат мегирад.

КУРПАДУЗИ – художественное ремесло, которое предусматривает изготовление кўрпа и кўрпачи, предметов быта для постели, а также для использования в качестве настила когда нужно сидеть на полу. Кўрпа предназначается как по-

крывало во время сна и кўрпача – как насти на полу, если человек сидит на полу. Различие кўрпачи от кўрпа только в их предназначении и соответствующих формах и размерах. Кўрпача главным образом, используется как настил если сидеть на полу, иногда как в качестве матраца (стелится несколько курпачи) во время сна на полу. Кўрпача чрезвычайно близка к образу жизни таджиков. Кўрпача используется круглый год. Это изделие ручной работы народа является одним из показателей образа жизни (сидеть и спать на полу), а также отражает красочную природу (использование ярких тканей) и более того, отражает большую любовь к земле, что сопутствовала таджикам всегда как земледельческому народу.

Для абра (верхней части) кўрпы обычно выбирается разная яркая цветная ткань (сатин, бархат, атлас и шохй и др.), для астар (изнаночной стороны) используют чит (ситец). Эти ткани соединяются и прошиваются в соответствии по размеру. По краям прошивается из плотной темной ткани (обычно сатин) магзи. Затем туда вкладывается вата и прошивается способом лаганда.

Кўрпа и кўрпачадўзи, популярный вид навъи ручного ремесла таджиков. В свадебных приготовлениях кўрпадўзи является устойчивой традицией в доме невесты. Хозяйка свадьбы (мать невесты) созывает для этого своих соседей, родственниц и все вместе за короткий срок выполняют кўрпа и кўрпачадўзи. По окончании устраивается хорошее угощение. В будни этот процесс всегда присутствует в умеренном темпе.

KURPADUZI is an artistic craft that provides the production of *kurpa* and *kurpacha*, things of life, bed as well as for using as covering when one needs sitting on the floor. *Kurpa* is meant as a bedspread while slipping, and *kurpacha* – as covering on the floor if a person sits on it. The difference between *kurpacha* and *kurpa* is the use of them and a corresponding forms and sizes. *Kurpacha* is mainly used as covering to sit on the floor, sometimes – as mattress (several *kurpachas* are covered) while

sleeping on the floor. *Kurpacha* is very close to the Tajiks' mood of life. *Kurpacha* is used during a whole year. This item of folk handy craft is one of indicators of life style (to sit and sleep on the floor) as well as reflects a colorful nature of the use of bright tissues and, moreover, a large love to the earth, what always contributes to Tajiks as an agricultural nation.

A different bright color cloth (sateen, velvet, atlas, silk etc.) is usually chosen for *abr* and *chit* (chintz) is used for *astar* (internal side). These cloths are stuck and sewn according to size. *Maghzi* (usually - chintz), a solid dark cloth, is sewn at the edges. Then cotton wool is input there and it is sewn by way of *laganda*.

Kurpa and *kurpachadozi* is a popular kind of the handy craft of the Tajiks. In wedding preparations, *kurpadozi* is a stable tradition at a fiancée's house. Mistress of wedding (mother of fiancée) calls her neighbors and relatives for that and they all together make *kurpa* and *kurpachadozu* for a short term. After finishing, good refreshments are made. In weekdays, this process is always in a moderate tempo.

ҚОШУҚТАРОШӢ, аз маъмултарин ва қадимтарин хунари мардуми тоҷик аст, ки хусусиятҳои хос дорад. Аз замоне, ки инсоният бо асбобҳои рӯзгор сару қор қардааст, аз қошуқ истифода бурдааст. Қодуқи ҷӯбӣ аз умқи қарнҳо то замони мо омада расидааст. Мардуми тоҷик аз қадим бо қошуқтарошӣ шуғл дошта, ин хунари қадимаи ҳудро то ба имрӯз нигоҳ доштааст. Айни замон, қошуқтарошӣ бештар дар қисмати ҷануби Тоҷикистон бештар маъмул аст.

Қошуқ ва дигар намудҳои ба он монанд аз ҷӯби зардолу, pista, бодом, арча ва чормағз тарошида мешаванд. Барои зебову орошта шудани қошуқ онро ранг мекунанд, ки хусни иловагӣ зам мешавад.

Қошуқҳо ҳаҷман гуногун шуда, бо мақсадҳои ҳархела истифода мешаванд. Қошуқчаҳои хурдро бештар барои тифлон метарошанд. Бо қошуқҳои миёнаҳаҷм қалонсолон хӯрок тановул мекунанд. Қошуқҳои нисбатан қалонҳаҷмро барои тайёр намудани хӯрок ва кашидани он истифода мекунанд.

КОШУКТАРОШӢ – ремесло изготовления деревянных ложек. Деревянная ложка имеет древнее применение. Способы изготовления ложек в таджикской культуре имеют свою специфику. Это ремесло представлено большим разнообразием форм, размера и оформления. В ремесло кошуктароши входит изготовление не только ложек, но и других принадлежностей кухни типа половников и пр., выполняющих функцию или близких по функции ложкам. Здесь также имеют место столовые, чайные, детские ложки. В настоящее время ремесло кошуктароши более популярно в южных районах страны.

В качестве сырья используется абрикосовое, миндальное, ореховое фисташковое деревья, а также можжевельник. Раскрашиваются изделия также натуральными красками.

QOSHUQTAROSHI is a craft of producing wooden spoons. A wooden spoon has an ancient use. The ways of producing spoons in a Tajik culture has its specificity. This craft is presented with the wide variety of forms, sizes, and decorations. The craft *qoshuqtaroshi* includes the production not only of spoons but also of other kitchen equipments, for example: ladle and others, fulfilling functions closer to spoons. Table, tea, and children spoons also take place here. At the present time, the craft *qoshuqtaroshi* is more popular in southern districts of country.

Apricot, almond, nut, and pistachio trees as well as juniper are used as a raw. Items are dyed with natural paints.

КУРОҚ / КУРОҚДӢЗӢ – аз пораҳои матоъ нақш офарида, онро пайваст мекунанд. Дастурхон, чодари аруси / чимилик, кӯрпаву кӯрпача, болиштпуш, чоначпуш ва хоказо медузанд. Санъати куруқдӯзӣ (лиёфдӯзӣ, порчадӯзӣ).

Санъати куруқдӯзӣ ин тавлиди (дӯхтани) маснуоти мухталифи хонагӣ бо тариқи дӯхтани порчаҳо ё резгиҳои матоъ мебошад. Ин тарзи дӯхтани матоъ дар байни халқҳои мухталифи дунё ривоч ёфта буд. Дар замони муосир бошад ин пешаро ба сатҳи волои хунари расондаанд. Дар Осиёи Мар-

казӣ куроқдӯзӣ оину суннатҳои хоси худро дошта, аз давраҳои қадим то замони мо омада расидааст. Куроқ – лиёф ё порчае мебошад, ки аз онҳо чома ё ятаки дарвешу қаландарҳо дӯхта мешуд, ки бо номҳои «муракаъ» ё «ҳиркаъ» маъруф буд. Намояндагони тасаввуф низ ҳамин ҳиркаъҳо бар тан мекарданд.

Дар байни мардум чунин ақида роиҷ буд, ки чомаҳои куроқ ё муракаъ аз балоҳои осмонӣ ва заминӣ ниғаҳ медорад. Дар расми мардуми тоҷик шаклҳои мутановеъи куроқдӯзӣ мавҷуд аст:

1. дӯхти навъи варақӣ;
2. куроқи чашмӣ;
3. куроқи қуй;
4. куроқи осиебӣ;
5. куроқи ба шакли омезиш.

Ҳар яке аз ин навъҳо маънии мушаххаси худро дорост.

Дар байни тоҷикони водии Фарғона маснуоте, ки аз порчаҳои газвор ва матоъ дуруст мешуд, дар оин ва суннатҳои худ аз таваллуди одам то ба давоми умраш истифода мекарданд. Масалан, дар рӯзи ҳафтуми таваллуди кӯдак аз хонаводагӣ, ки дар он пирони кордида маскан доштанд, порчаҳои хурди матоъ чамбоварӣ намуда ва бо нияти нек (ки дар оянда умри тӯлонӣ ва дорои фарзандон ва наберагонии зиёд шавад) аз он порчаҳо пирохани хурд дӯхта, ба чони кӯдак то баромадани чилрӯзагӣ мепӯшонданд.

Пеш онҳо, ки тифли дардманд доштанд гаҳворапӯши гаҳвораро аз куроқ медӯхтанд ва умед доштанд, ки бо ин роҳ тифлро аз дард начот диҳанд.

Дар маросими тӯй бо орзуи (таманноӣ) зиндагии босаодат, дифоъ аз суқи чашм ва атои фарзандон, аз ду чониби чодар порчаҳои варақӣ («қатлама») дӯхта мешавад ва ба остонаи дар пойандози куроқӣ ба шакли гирдача ва чаҳоркунча андохта мешавад.

Дар назди домоду арӯс бошад, дастархони куроқӣ – суфраи порчагӣ бо таманноӣ фаровони неъмат ба наварӯсон густурда мешавад.

Омезиши порчаҳои гуногунранг – рамзи ба синни кӯша-

пирӣ расидани наварӯсон ва сулху оромӣ дар байни қудохоро нишон медиҳад. Дар маросими азодорӣ бошад болишти қуроқӣ (қуроқболишт) дӯхта мешуд.

Маснуоти қуроқ дар маҳри арӯсӣ низ дида мешуд. Ба он пойандоз, чодарӣ, болиштҳо ва кӯрпаҳои қуроқӣ дохил мешуд. Онҳоро бо нияти бардавомии сиҳатии кӯдакон ва паноҳдорӣ аз суки чашм бо тарзҳои гуногун медӯхтанд. Ба маҳри арӯс як пойандози порчадӯзӣ, чодарии порчагӣ, як

кӯрпаи болопӯш, 10-го болишт (тагсарӣ)-и қуроқӣ ё лӯлаболишт мегузоштанд. Тибқи суннат модари арӯс кӯрпачаи якандозе медӯхт, ки бо зиёда аз 100 порча ё лиёф оро дода мешуд. Дар як кунчи кӯрпача тумор ва дар дигараш бучулакҳои пои гӯсфандро дӯзонида мемонданд. Ин рамзи хушбахтии наварӯсон буд.

Дар маросими тӯи суннатӣ ду болишти қуроқӣ ва як кӯрпача, як хӯрчин ва як гарданбанди асп дӯхта мешуд.

Дар ҳар як маснуоти қуроқдӯзӣ на фақат ҷиҳати эстетикӣ он, балки хусусиятҳои хоси маҳаллӣ низ зоҳир мегардад. Дар қуроқдӯзӣ манзараҳои табиат, хусусиятҳои таҳҷой, нақшҳои геометрӣ тасвир меёфтаанд. Бо василаи қуроқдӯзӣ – нақшҳои қадимӣ, рамзу нишонаҳое, ки дар эҷодёти мардумӣ (истифода) тасвир шудаанд, зинда мегарданд. Бо василаи рангҳои матоъ, мазмун ва ғояи ороиш ва нақшҳои тасвирӣ фосеҳ ва равшан зоҳир мегарданд. Дар замони муосир санъати қуроқдӯзӣ ба манзалати умумичаҳонӣ расида, хусуситҳои хосаи фарҳангии ҳамаи халқҳоро инъикос мекунад.

Омӯзиши қуроқдӯзӣ – ба кашфи хосагҳои мактабҳои мардумии хунармандӣ, омӯхтани оину суннатҳо, шавқу завқи устодони қуроқдӯзӣ ва роли қуроқдӯзӣ ҳамчун қараёни маҳсули бадеӣ мусоидат мекунад.

КУРОК / КУРОКДУЗИ – из лоскутков ткани создаётся орнамент путем сшивания этих лоскутков друг с другом до тех пор пока не оформится необходимая форма изделия. Это художественное ремесло называется также лиёфдӯзӣ, порчадӯзӣ, резгидӯзӣ. Оно широко распространено среди

других народов ЦА. Таким способом изготавливаются дастурхон, чодари аруси / чимилик, кўрпа и кўрпача, наволочки, чойнакпуш и др.

Это ремесло выработала свою технологию соединения лоскутков. В таджикском ремесле известны следующие виды технологии куроқдўзи:

1. дўхти навъи варақӣ ё қатлама («слоенный»)
2. куроқи чашмӣ – («от сглаза»)
3. куроқи куй («лебяжьи перья»)
4. куроқи осиебӣ («мельничный»)
5. куроқи ба шақли омезиш («смешанный»)

Каждый вид имеет конкретику узора.

Есть множество обычаев, связанных с куροком. Например, новорожденному на седьмой день надевается рубашечка, сшитая куροком из лоскутков (новых), собранных в доме стариков для пожелания малышу долгой счастливой жизни.

Гахворапуш – покрывало на колыбельной также изготавливалось из курока с пожеланием крепкого здоровья малышу.

В свадебной церемонии с пожеланием многодетности и устойчивой семьи с обеих сторон (жениха и невесты) изготавливались чодари аруси из курока, а при приходе жениха в дом невесты и при первом приходе невесты в дом жениха у ног стелился пояндоз из курока (круглой или квадратной формы).

Первый дастурхон новобрачных также был из курока с пожеланием достатка и богатства в доме. Из курока была скатерть для приготовления теста – суфра.

Наволочки из курока – болишти куроқӣ (куроқболишт) использовались во время держания траура по ушедшему.

В приданном невесты были до недавних пор обязательными 1 пояндоз, 1 чодарӣ, 10 подушек – болишт или лулаболишт, 1 кўрпа-покрывало. Мать невесты должна была сшить 1 курпача куроки для своей дочери, использовав 100 лоскутков. С одного края этой курпачи пришивался тумор, а с другой две бучулак (кости-лодыжки от ног овцы). Это было символом счастливой жизни.

Кроме того, в каждом изделии куроқдӯзӣ проявляется его локальный стиль, который также отличается разнообразием. Обшивание и соединение лоскутков друг с другом имеет свои правила.

QUROQ / QUROQDUZI. Ornament is created from the scraps of cloth by sewing these scraps one to other till necessary form of item is ready. This artistic craft is also called *liyofduzi*, *porchaduzi*, and *rezgiduzi*. It is widely-spread among other nations of Central Asia. *Dasturkhon*, *chodari arusi/chimilik*, *kurpa and kurpacha*, pillow-cases, *choinakpush*, and others are produced thereby.

This craft has generated its technology of sticking scraps. In a Tajik craft, the following kinds of the *quroqduzi* technology are known:

Dukhti nav'I varaqi yu qatlama (layered);

Quroqi chashmi (against hex);

Quroqi qui (swan feathers);

Quroqi osiyobi (grinding);

Quroqi ba shakli omezish (mixed).

Each kind has the concreteness of ornament. There are many customs connected with *quroq*. For example, the shirt, sewn with *quroq* from the scraps collected in the house of old people, is put on a newborn baby on the seventh day for wishing a long happy life to him.

Gahvorapush is a bedspread over the cradle, which was made from *quroq* to wish a baby to have a strong healthy.

In the wedding ceremony, *chodari arusi* were produced from *quroq* with the wishes to have many children and stable family from two parties (fiancé and fiancée), and, at fiancé's coming to a fiancée's house as well as at the first fiancée's coming to a fiancé's house, *poiandoz* made from *quroq* (round or square) was put at feet.

The first *dasturkhon* of newly married was also made from *quroq* with the wishes of welfare and richness in the house. The tablecloth for cooking dough – *sufra* – was made from *quroq*.

The pillow-cases – *bolishti quroqi (quroqbolist)*, made from *quroq*, were used in the time of mourning the dead.

1 *poiandoz*, 1 *chodari*, 10 pillows – *bolisht* or *lulabolisht*, and 1 *kurpa* were obligatory in the marriage portion of fiancée. The mother of fiancée had to sew 1 *kurpacha quroqi* for her daughter, using 100 scraps. Tumor was sewn to one edge of the *kurpacha*, and two *buchulak* (bounds-ankles of sheep's feet) – to another edge. That was a symbol of happy life, moreover, in each item of *quroqduzi*, its local style was manifested, which was distinguished in variety. Sewing and sticking the scraps one to other has its own rules.

ҚУРУТСОЗИ. Қурут – саққочаҳо ё дар шакли гирд бо андозаи гуногун дар ҳар маҳал сохта мешавад. Чаккаро бо намаку тибки табъи худ каламфур (ё бе он) омехта аз он шаклҳои гуногуни онро месозанду дар соягӣ хушк мекунанд. Қурутро асосан барои истеъмол дар фасли зимистон тайёр мекунанд. Дар тайёр кардани хӯроки қурутоб (ниг.: Таомҳо / Таббоҳӣ).

ҚУРУТСОЗИ. Қурут – это круглой и квадратной формы маленькие и средние в зависимости от местных традиций белые молочные шарики. Для приготовления берется чакка, добавляется соль и перец (или без него) по вкусу, делаются в желаемой форме и высушивается в тенистом месте. Обычно курут готовят для потребления зимой. На основе курута готовится вкусное блюдо курутоб (см.: Таомҳо / Таббоҳӣ).

QURUTSOZI. *Qurut* is white milky balls of round and square forms, small and average, depending on local tradition. In order to cook them, *chakka* is taken, salt and pepper (or without it) are added, they are made in wishing form and dried in the shadow.

Qurut is usually cooked to be used in winter. A tasty dish *qurutob* is cooked on the base of *qurut*.